

УДК 796.8(477)

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ЖІНОЧОЇ БОРОТЬБИ В УКРАЇНІ

Юлія СТЕЛЬМАХ, Андрій ПІСТУН,
Людмила БАЛУШКА, Євген ПУТІЙ

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Статтю присвячено дослідженню про зародження та розвиток спортивної жіночої боротьби в Україні. Стрімкий розвиток цього виду спорту вказує на актуальність такого дослідження, оскільки викликає інтерес та популярність у світі. У результатах дослідження представлено історію виникнення та процес розвитку спортивної жіночої боротьби, а також результати виступів українських спортсменок жіночої спортивної боротьби на міжнародній арені за часів незалежності України на чемпіонатах Європи, світу, Олімпійських іграх.

Ключові слова: спортивна жіноча боротьба, результати, чемпіонат Європи, чемпіонат світу, Олімпійські ігри.

Постановка проблеми. У сучасному спорті вищих досягнень інтерес становлять масовість і розвиток жіночого спорту [2, 6]. У різних видах спорту темпи росту світових і національних рекордів у жінок вищі ніж у чоловіків. Жінки беруть участь у змаганнях у тих видах спорту, які в минулому вважалися суто чоловічими [1, 6].

Відсутність достатньої кількості літератури, що стосується жіночої боротьби, не дає можливості ознайомитися з цим захоплюючим видом спорту. Аналізуючи літературу, ми знайшли лише малочисленні та фрагментальні дані щодо історії виникнення та розвитку цього популярного на теперішній час виду спорту.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Роботу виконано згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки у межах теми (ЛДУФК) «Моделювання та прогнозування інтегральної підготовки кваліфікованих спортсменів різної статі у силових видах спорту».

Аналіз останніх досліджень. Жіноча боротьба характеризується значною емоційністю і тому привертає увагу глядачів до запеклих поєдинків [2]. Вихід борчинь на міжнародні арени починає свій відлік від 1987 року (перший ЧС)[10]. За цей час цей вид спорту мав низку змін: неодноразові зміни правил та вагових категорій, а також зміна статусу з неолімпійського виду спорту, рішенням Міжнародним олімпійським комітетом включенням його у програму XXVIII Олімпійських ігор [6, 7, 8].

Мета – охарактеризувати історію виникнення та розвитку жіночої спортивної боротьби в Україні.

Методи та організація дослідження: аналіз літературних джерел та документальних матеріалів; соціологічні методи (інтерв'ю); методи математичної статистики.

Відповідно до поставлених завдань, на першому етапі дослідження (липень–серпень 2014 р.) ми проаналізували документальні матеріали та протоколи змагань чемпіонатів України, Європи, світу різних вікових груп), на другому етапі (вересень–жовтень 2014р.) провели опитування (фокусоване інтерв'ю) серед тренерів України, у якому взяло участь 30 тренерів України, серед з них 15 заслужених тренерів України (ЗТУ).

Результати досліджень. Проаналізувавши отримані дані, ми отримали достовірну інформацію про те, що жіноча боротьба почала своє поширюватися з країн Скандинавії та Франції. Першими офіційними міжнародними змаганнями з жіночої боротьби був чемпіонат світу 1987 року в місті Лоренског (Норвегія) [10]. У ньому взяли участь 47 спортсменок із 9 країн. Про країни, які почали розвивати жіночу боротьбу, можемо зробити висновки, судячи з перших чемпіонок світу з жіночої боротьби. З дев'яти вагових категорій п'ять чемпіонок було з Франції – Сільвія Ван Гуч (53 кг), Ізабель Дуарте (57 кг), Бріджит Ерлін (65 кг), Жоржетта Жан (70 кг), Патрисія Росиньоль (75 кг). В інших вагових категоріях домінували представниці Норвегії – Анна Хольтен (47 кг), Анна Марія Хальворсен (50 кг) та Іна Барлі (61 кг), а у най-

легшій вазі (44 кг) чемпіонкою стала Брігіта Войгерт (Бельгія) [9]. Тобто на початках домінували представниці країн Скандинавії, де і почали розвивати жіночу спортивну боротьбу, але з кожним роком цей вид спорту ставав дедалі популярніший та лідери на світовій арені змінювалися. На сьогодні до світової п'ятірки лідерів у спортивній жіночій боротьбі належать такі країни: Японія, Китай, Росія, Канада і США. Представниці нашої держави також є сильними конкурентами на світовій арені та входять у трійку лідерів серед країн Європи.

Починаючи з 1988 року проводять чемпіонати Європи; чемпіонати Океанії з 1995; чемпіонати Азії та Африки – лише з 1996 року. Незважаючи на це, Японія і Китай впевнено виходять на передові позиції на чемпіонатах світу з 1989–1990 – в Японії 2 і 4 медалі відповідно, а 1991 р. – Японія і Китай завоюють по 3 золотих нагороди [1, 9]. Як вже було вказано, серед лідерів вони утримуються й до сьогодні.

Ґрунтуючись переважно на інформації з проведеного інтерв'ю, ми з'ясували, що наприкінці 80-х років в Україні починає культивуватися жіноча боротьба, група тренерів з м. Держинська (Донецька обл.) працює на чолі з І.М. Нікіфоровим. При шахті “Торецька” було створено клуб вільної боротьби «Вуглик», його вихованці з успіхом посідають призові місця на міжнародних турнірах у Болгарії, Австрії, Франції і Швеції, Польщі і Росії. Першим заслуженим тренером України стає Ігор Миколайович Нікіфоров [8].

Не залишаються осторонь й інші області. Жіночу боротьбу починає розвивати в Одеській області (м. Ізмаїл) Тончев Геннадій Миколайович. Також у м. Веселе (Запорізька область) Алтай Карамович Абдулаєв робить перші набори до секції з жіночої боротьби. Безкорвайний Сергій Борисович працює у м. Артемівськ (Донецька обл.) На подільській землі в м. Хмельницькому здійснює набори Басистий Сергій Григорович, який у майбутньому очолить збірну команду з жіночої боротьби. Долучається до справи й криворізький тренер Лозний Олександр Васильович. На Волині працює Мілехін Анатолій Миколайович.

У 1991 році проводять перший чемпіонат України з жіночої боротьби в м. Держинську. У змаганнях беруть участь 37 учасниць. Другий чемпіонат приймає м. Хмельницький 1992 року [8].

У 1999 році до них долучилася Львівщина, яка за короткий час здобуває лідерські позиції на теренах України. В області було підготовлено чимало переможців та призерів чемпіонатів світу та Європи: Людмила Балушка, Олександра Когут, Юлія Благіня, Наталя Синишин, Юлія Ткач-Остапчук, Ірина Гусяк, Оксана Ващук та багато інших знаних спортсменок в Україні та за її межами [6].

Перший великий успіх прийшов до львівських борчинь 2001 року, коли Олександра Когут, Людмила Балушка, Юлія Стельмах стали переможцями юнацьких спортивних ігор України та гідно представляли збірну на першості Європи (Олександра Когут – 1 м., Людмила Балушка – 3 м., Юлія Стельмах – 5 м.). У 2003 році Людмила Балушка перемогла на молодіжній першості Європи, Ольга Бражник – на кадетській. У 2004 р. Ірина Мерлені (на той час студентка Львівського училища фізичної культури) здобуває золото на Олімпійських Іграх в Афінах.

Наполеглива робота українських тренерів дуже скоро приносить результати. У 1993 році українські борчині завоюють перші нагороди на офіційних міжнародних змаганнях. За незалежності України, починаючи з 1993 року, наші спортсменки почали завоювати перші медалі на чемпіонатах Європи. Так, від 1993 до 2003 року українські борчині завоювали 22 медалі різного ґатунку [3, 5]. Із них 8 бронзових нагород, 11 срібних та 3 золоті нагороди. Перше золото на ЧЄ для України здобула Тетяна Комарницька 1999 р. (Гетціс) та підтвердила свій титул 2000 року (Будапешт), а 2002 року Тетяна Лазарева стала чемпіонкою (Сейнайоки) [6, 8]. Від 2003 року починається новий виток у розвитку жіночої спортивної боротьби, яка знаходиться на шляху розвитку високої конкуренції по всіх континентах світу, так від 2003 до 2014 року для України на чемпіонатах Європи здобуто 11 нагород найвищого ґатунку, а також 13 срібних нагород та 15 бронзових. Можна стверджувати за цими показниками, що Україна – незмінний лідер серед домінантних країн Європи серед жінок (вільна боротьба). За цей етап ми можемо відзначити лідерів європейських чемпіонатів у своїх вагових категоріях, а саме: Ірину Мерлені, Тетяну Лазареву, Катерину Бурмістрову, Олександрю Когут, Людмилу

Балушку, Наталю Сенишин, Юлію Благиню, Юлію Ткач-Остапчук, Аліну Махіню. Неймовірного успіху досягли спортсменки збірної України на ЧС 2012 року в Белграді, увійшовши до фіналу у всіх вагових категоріях, при цьому перемігши у чотирьох з семи фіналах [8, 10].

Жіноча боротьба проходить тривалий шлях, зазнаючи істотних змін у правилах та вагових категоріях, до моменту включення її в програму ігор Олімпіад. Десять років від 1987 до 1997 року було 9 вагових категорій: до 44; 47; 50; 53; 57; 61; 65; 70; 75кг. Від 1997 року їх скоротили до 6: до 46; 51; 56; 62; 68; 75кг. А у 2002 році їх змінили і додали ще одну: до 48; 51; 55; 59; 63; 67; 72кг. На сьогодні є вісім вагових категорій: 48, 53, 55, 58, 60, 63, 69, 75, дві з них 55, 60 не включені у програму ОІ, але присутні на ЧС та ЧЄ.

Жіночу боротьбу включено в програму XVIII Олімпійських ігор (2004 р., Афіни), але комплекти нагород розігруються лише в чотирьох вагових категоріях : до 48; 55; 63; 72 кг.

У табл. 1 представлено командні місця на всіх Олімпійських іграх серед жіночої спортивної боротьби.

Таблиця 1

**Командні місця на Олімпійських іграх
(жіноча спортивна боротьба)**

Місце у командному заліку	Місце проведення та рік		
	Афіни 2004	Пекін 2008	Лондон 2012
I	Японія	Японія	Японія
II	Україна	Китай	Росія
III	Китай	Канада	Канада

З результатів бачимо, що явним лідером у спортивній жіночій боротьбі є представниці Японії.

Після Олімпійських ігор у Лондоні вирішено збільшити кількість олімпійських комплектів до шести, а саме 48, 53, 58, 63, 69, 75 [10].

Найвищим результатом за всю історію спортивної жіночої боротьби України і на теперішній час лишається олімпійська золота медаль, яку 2004 року в Афінах виборола наша Ірина Мельник-Мерлені, ставши першою в історії олімпійською чемпіонкою, оскільки саме на цих Олімпійських іграх відбувся дебют цього виду спорту. У табл. 2 представлено результати виступу наших спортсменок на чемпіонатах світу та Олімпійських іграх (чемпіонів і призерів).

Таблиця 2

**Результати виступів на Олімпійських іграх та чемпіонатах світу
українських спортсменок 1991–2014 рр.(жіноча боротьба)**

Рік	Змагання (місто)	Борець	Місце
1	2	3	4
1994	ЧС (Софія)	Марія Кримська	III
1995	ЧС (Москва)	Тетяна Комарницька	III
2000	ЧС (Софія)	Ірина Мельник-Мерлені Тетяна Лазарева	I II
2001	ЧС (Софія)	Ірина Мельник-Мерлені Тетяна Лазарева	I III
2002	ЧС (Халкіда)	Катерина Бурмістрова	I
2003	ЧС (Нью Йорк)	Ірина Мельник-Мерлені	I

Продовження табл. 2

1	2	3	4
2004	ОІ (Афіни)	Ірина Мельник-Мерлені	I
2005	ЧС (Будапешт)	Ірина Мельник-Мерлені Світлана Саєнко	II III
2006	ЧС (Гуанчжоу)	Наталя Синишин	III
2007	ЧС (Баку)	Ірина Мельник-Мерлені Наталя Синишин	II III
2008	ЧС (Токіо) ОІ (Пекін)	Юлія Благіня Тетяна Лазарева Катерина Бурмістрова Ірина Мельник-Мерлені	III II III III
2009	ЧС (Гернінг)	Людмила Балущка Олександра Когут Анна Василенко	III III III
2010	ЧС (Москва)	Олександра Когут Алла Черкасова	I III
2011	ЧС (Стамбул)	Тетяна Лазарева Анна Василенко	III I
2013	ЧС (Будапешт)	Аліна Махіня	I
2014	ЧС (Ташкент)	Ірина Харів Юлія Ткач-Остапчук	III I

Аналізуючи представлені результати виступів наших спортсменок на світовій арені, можна стверджувати про високий рівень розвитку цього виду спорту в Україні. Також слід звернути увагу на результати виступів кадеток та юніорок на європейських та світових першостях. Так, від 1993 року до сьогодні на юніорських чемпіонатах світу та Європи українки завоювали 99 медалей різного гатунку. Кадетки, починаючи з чемпіонату світу в Манчестері, де Ірина Мерлені розпочала успіх першим місцем, зібрали до сьогодні до скарбнички кадетської збірної 114 медалей різного гатунку зі світових та європейських першостей [10].

Висновок. Отримані результати свідчать про те, що спортсменки з України, мають високі показники виступів на офіційних міжнародних змаганнях. Наша команда неодноразово була серед трійки лідерів на чемпіонатах Європи, натомість на чемпіонатах світу та Олімпійських іграх показник дещо нижчий, що зумовлено сильною конкуренцією зі сторони Японії, США та низки Азіатських країн, які мають високий рівень розвитку цього виду спорту. Жіноча боротьба, яка прийшла до нас із країн Європи, швидко знайшла своїх прихильників на теренах України. На сьогодні жіночу боротьбу розвиває практично кожна область України, з яких одна з найсильніших – Львівщина.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному вивченні історії виникнення, зародження та розвитку жіночої спортивної боротьби у Європі та світі.

Список літератури

1. Сравнительный анализ особенностей соревновательной деятельности высококвалифицированных борцов вольного стиля разного пола / Ю. В. Авдеев, В. А. Воробьев, Б. И. Тараканов, Н. Ю. Неробеев // Ученые записки университета П. Ф. Лесгафта. – 2009. – № 6 (52). – С. 6-9.
2. Особенности соревновательной деятельности высококвалифицированных спортсменов в современной вольной борьбе / С. А. Белоглазов, Б. И. Тараканов, В. А. Воробьев, Д. Х. Аюпова // Ученые записки университета П. Ф. Лесгафта. – 2009. – № 2 (24) – С. 3-9.

3. Белоглазов С. А. Структура соревновательных поединков спортсменок в женской вольной борьбе / С. А. Белоглазов Б. И. Тараканов, В. А. Воробьев // Ученые записки университета П. Ф. Лесгафта. – 2007. – № 1 (23) – С. 76-82.

4. Брода С. И. Соревновательная надежность борцов-женщин вольного стиля и методы ее совершенствования : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания и спортивной тренировки» / С. И. Брода. – М., 2003. - 135 с.

5. Єдина спортивна класифікація України. – К., 2006.- С. 7-16; 28-30.

6. Пістун А. І. Спортивна боротьба : навч. посіб. – Л. : Тріада плюс, 2008. - 864 с.

7. Тотоонти И. 100 лет вольной борьбе : [пособие для тренера] // И. Тотоонти - Владикавказ : ОЛИМП, 2005, - 200 с.

8. <http://ukrwrestling.com>

9. <http://unitedworldwrestling.org/database>

10. <http://wrestlingua.com/books>

ЗАРОЖДЕНИЕ И РАЗВИТИЕ СПОРТИВНОЙ ЖЕНСКОЙ БОРЬБЫ В УКРАИНЕ

**Юлія СТЕЛЬМАХ, Андрій ПІСТУН,
Людмила БАЛУШКА, Евгений ПУТІЙ**

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. Статья посвящена исследованию по зарождению и развитию спортивной женской борьбы в Украине. Стремительное развитие этого вида спорта указывает на актуальность данного исследования, поскольку вызывает интерес и популярность в Украине и мире. В результатах исследования представлено историю возникновения и развитие спортивной женской борьбе, а также результаты выступлений украинских спортсменок женской спортивной борьбы на международной арене за время независимости Украины на чемпионатах Европы, мира, Олимпийских играх.

Ключевые слова: спортивная женская борьба, результаты, чемпионат Европы, чемпионат мира, Олимпийские игры.

THE BIRTH AND DEVELOPMENT OF FEMALE WRESTLING IN UKRAINE

**Yulia STELMAKH, Andrey PISTUN,
Ludmyla BALUSHKA, Yevheniy PUTIY**

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The article above is dealswith the birth and development of female wrestling in Ukraine. The blisfering development of female wrestling worldwide and in Ukraine highlights the importance of this study. The study presents the birth and development of female wrestling and the performance of the Ukrainian female wrestlers of an an international level since their independence. It was only after independence that Ukraine was allowed to compete as a national on the European, World and Olympic Stage of Ukraine.

Keywords: female wrestling, results, European Championships, World Championships, Olympic Game, development of female wrestling, independence.